

ÚJ TANTERVEINKRŐL

DR. PLESKÓ ANDRÁS-PÓSA LAJOS

Szeged

„Kísérleti földrajz” tanítása

Az MTA és az OM Köznevelési Bizottsága Természettudományi Munkabizottságának irányításával pedagógiai kísérlet indult a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola keretében. „A természettudomány egybehangolt tanításának kísérlete” az 1975. évben indult, és az 1976–77. tanévtől a pedagógiai kipróbálás stádiumában van. Az egybehangolt tantárgyakat négy általános iskola osztályaiban tanítják.

A kísérlet szaktárgyi alap gondolata a távlati művelődési igényekben gyökerezik. A természettudományok (általános iskolai) tantárgyi ismeretanyaga – a tantárgyak szinte évszázados differenciálódása következtében – nem kapcsolódik, nem épül úgy egymásra, ahogyan ezt a környező természetről szerzett tapasztalatok (és a természettudományos nevelés) igénylik. A tanulót körülvevő természet jelenségei, folyamatai együttesen – s nem tantárgyi ismeretek szerint elkülönítetten – jelentkeznek. A természettudományos ismeretek, tapasztalatok olykor valóban merevszéttagoltságán próbál enyhíteni a „tantárgyi koncentráció”. Ez, és maga a környező természetről szerzett tapasztalatok jelzik a fokozottabb egybehangolás igényt. A természettudományos

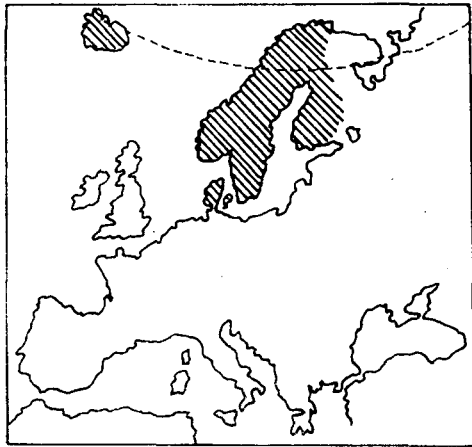
tantárgyak (fizika, kémia, élővilág, földrajz) ismeretcincének egybehangolása – a tervek szerint – két lépcsőben történik. A tantervi egybehangolást követi a részletekbe menő tematikus egybehangolás folyamata.

A főiskola illetékes tanszékeinek munkacsoportjai kidolgozták az ismeretanyag tartalmi és módszertani részleteit, elkészítették (és folyamatosan készítik) a munkatankönyveket. A következőkben bemutatunk egy tanítási egységet a 7. osztályos földrajzi munkatankönyvből. A közölt tanítási egység bizonyos mértékig eltér a jelenlegi földrajz tantervtől. Szemben a „módosított tantervvel”, a 7. osztály földrajzában két nagy témája: a Szovjetunió és Európa. Eltérés az is, hogy nincs külön munkafüzet. A különböző szerepet betöltő feladatokat a munkatankönyv tartalmazza. Ezt tükrözi az ismeretanyag tagolása is. Bal oldalon a tankönyvi szöveg (beke-retezve a kötelező ismeretanyag), jobb oldalon pedig a munkafüzetű és egyéb feladatok sorakoznak. Nyomdatechnikai okok miatt a munkatankönyv csak ábrákat tartalmaz, képeket nem. Ezeket diapozitívekkel kell pótolni.

ÉSZAK-EURÓPA

Észak-Európához a *Skandináv-félsziget*, a *Finn-tóhátság*, Dánia területe és a távoli *Izland szigete* tartozik.

Területének nagy része a sarkkörtől északra fekszik.

- ① Határozd meg É-Európa helyzetét!
 Olvasd le a térképről a határoló tengerek, öblök nevét!

.....-óceán
-tenger
-tenger
-öböl
-öböl

- ② Figyeld meg atlaszodon É-Európa partvonalát!

Milyen?

A fjordok vidéke és az „Ezer tó országa”

A Finn-tóhátság területe ösföld, Európa legrégebbi területe. Hullámos felszínű, alacsony terület, rengeteg tómedencével, kopár sziklafelszínnel és hatalmas erdőségekkel.

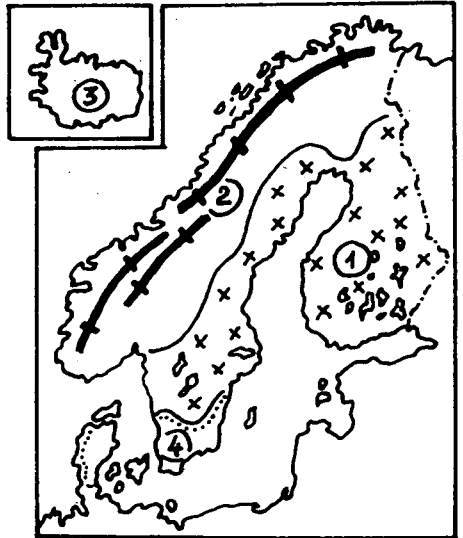
A Skandináv-félszigeten régi röghegység húzódik: a *Skandináv-hegység*. Legmagasabb részein kopár fennsík, legömbölyített hegyhátak terpszkednek.

Izland vulkáni sziget. Kialudt és működő tűzhányók, melegvíz-források mutatják a Föld mélyének működését.

Feltöltött síkság csak a Skandináv-félsziget déli részén és Dániában található. A törmelékanyagot a jégtakaró szállította ide a Skandináv-hegységéből.

A jégkorszakban Észak-Európát (2000 m) vastag jégtakaró borította. Az előrenyomuló majd visszahúzódó jégtakaró hatalmas súlyával és a belédfagyott kötormelékkal legyalulta, letarolta a régi felszínt. Így alakult ki a Skandináv-hegység fennsíkjai, legömbölyített hegyhátai, a Finn-tóhátság tómedencéi.

- ③ Figyeld meg a térképen É-Európa felszínét!

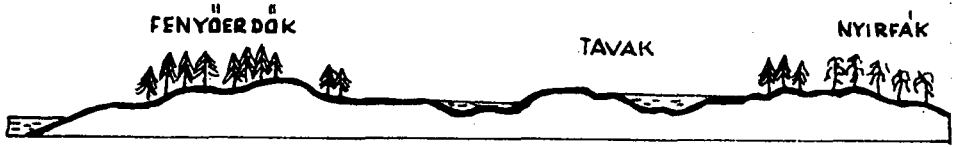

- ④ Sorold fel É-Európa felszíni tájait!

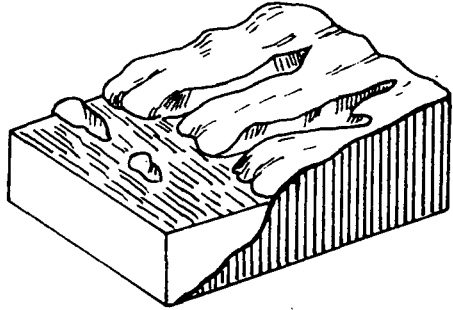
1.
 2.
 3.
 4.

LECSISZOLT SZIKLAHÁTAK

Az Atlanti-óceánig lenyúló gleccserek hosszú, keskeny völgyeket vájtak a part szikláiba. A jég elolvadása után a tenger benyomult a kimélyített völgyekbe. Ezek a hosszú, keskeny, meredek sziklafalás öblök a fjordok.

A fjordok sok helyen 100 km-re is benyúlnak a szárazföldre. A Sogne-fjord pedig kerekén 200 km hosszú. Lenyűgöző látványt nyújtanak ezek az 500-2000 m magas, meredek sziklafalakkal határolt, csendes vízü tengeröblök. Akad közöttük ezer m-nél mélyebb is. A nagy mélység és a nyugodt vízfelület miatt kiváló kikötőhelyek. A partokat sok ezer apró, nagyrészt kopár sziklasziget kíséri. Ezek megtörik, megfékezik az óceán erős hullámzását.

Éghajlat,

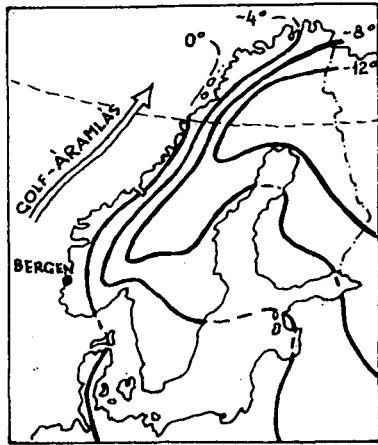
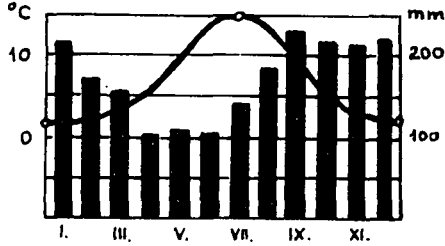
Észak-Európa éghajlatát befolyásolja a meleg Golf-áramlás és a Skandináv-hegység magas vonulata, amely felemelkedésre kényszeríti az enyhé óceáni levegőtömegeket.

A Skandináv-félsziget nyugati partvidékének éghajlata

Ezen a partszakaszon a tenger sohasem fagy be. A kikötők télen is jégmentesek

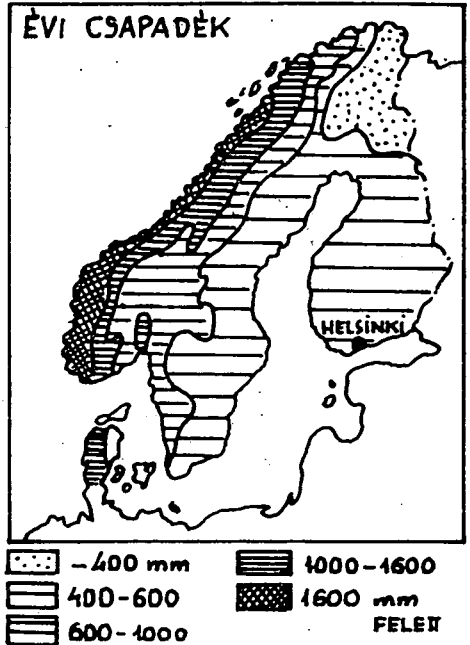
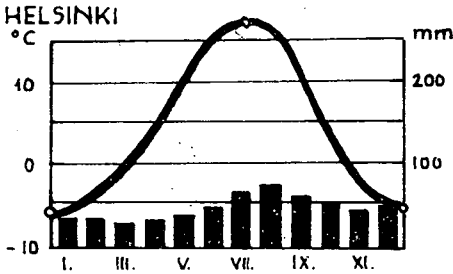
- ⑤ Milyen éghajlati övekben fekszik É-Európa?
É-on:.....
D-cn:.....
- ⑥ Figyeld meg É-Európa januári középhőmérsékletét!

BERGEN

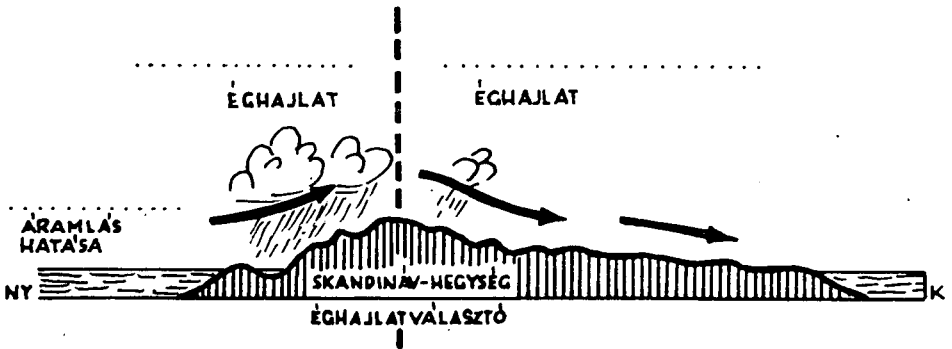
⑦ Jellemezd az óceáni éghajlatot!

Észak-Európa ÉK felé nyitott, ezért az éghajlat kontinentális. A tél igen hideg és hosszú. Ezért a Botteni-öböl és a Balti-tenger északi részét 1-4 hónapig jégpáncél borítja.

⑧ Jellemezd É-Európa kontinentális éghajlatát!

⑨ Magyarázd meg, miért éghajlat-választó a Skandináv-hegység!

Ezernyi tó és zuhatagos folyók

A Skandináv-hegységről sok rövid folyó csecszkedik az óceán felé. Folyásukon sok a zuhatag, és gyakran zuhataggal ömlenek a fjordokba is.

A kelet felé haladó folyók hosszabbak és számos zuhatagon át jutnak el a tengerbe.

Észak-Európában több ezer tó található. Ezek a jégtakaró és a gleccserek által kivájt medencékben helyezkednek el.

A finnek ezer tő országának nevezik hazájukat. De nem ezer tő van itt, mert számuk a harmincezeret is eléri. Ha pedig a kisebb tavakat is figyelembe vesszük, 60–70 ezerre tehető a tavak száma. A tavak csoportokat alkotnak, s a csoporthoz tartozó tavakat sokszor folyók kapcsolják össze. A Saimaa-tórendszer például több mint hétszer nagyobb a mi Balatonunknál. 350 km-re nyúlik el, és napokon át lehet hajózni rajta anélkül, hogy szem elől tévesztenénk a partot a szigetekkel, félszigetekkel tagolt útvesszőben.

Jegyezd meg!

A fjord hosszú, keskeny és mély tengeröböl.
A fjordokat a jégkorszak gleccserei alakították ki.
Észak-Európa hullámos felszínét a mozgó jégtakaró alakította ki.

Válaszolj a kérdésekre!

Hogyan alakult ki Észak-Európa mai felszíne?
Mi jellemzi a fjordokat?
Milyen a Finn-tóhátság felszíne?
Miért éghajlat-választó a Skandináv-hegység?
Mi jellemzi Észak-Európa folyóit?

DR. SZENDE ALADÁR
Budapest

A magyar nyelvi tantervek három újító vonásáról

A korszerűsítés legfőbb irányelve az, hogy mindaz, amit a „nyelvtanórákon” (az időzjel ezúttal igen beszédes kíván lenni!) a tanulók érdekében teszünk, hatékonyan járuljon hozzá személyiségük erőteljes gazdagításához, önkifejtéséhez és társadalmassodásához. Meggyőződésünk, hogy a nyelvi tanulmányok ennek érdekében az eddigénél sokkal többel járhatnak hozzá.

A bevezetendő tantervek főképpen három vonással alapozhatják meg az országos gyakorlat „kivitelezőinek” távlatokat nyitó munkáját. Ezek: 1. Az anyanyelvről (és általában a nyelvről) vallott felfogásunk pedagógiai átértékelése; 2. a tanítás anyagának átrendezése és új elemekkel való gazdagítása; 3. Módszertani szemléletünk lényeges módosítása.

1. Az anyanyelvi *nevelés* gondolkörében sajátos nyomatékot kapnak azok a megfontolások, amelyek az embernek és a nyelvnek a bensőséges kapcsolatára vonatkoznak, és amelyeket különféle szaktudományok kutatási eredményei támasztanak alá.

Ezek szerint az eddigénél határozottabban és mélyebben értelmezhetjük a nyelv szerepét az ember életében. Lényeges pedagógiai szemléletváltozást kell előidéznie annak a ténynek, hogy a nyelv minden emberi magatartást és cselekvésmódot átfog és megalapoz. Nem elégedhetünk meg azzal a nyelvfogalommal, amely tartalmaknak csupán a közvetítőeszközét látja a nyelvben, hanem olyan jelrendszerként kell felfognunk, amely aktív szerepet játszik gondolataink, érzelmeink, szándékaink *kiformálásában* is.

A nyelvnek ez a dinamikus fogalma ad tantárgyunknak átütő pedagógiai jelentőséget. A tantervek – az anyanyelvben a valóság megragadásának eszközeit, a személyiség mélységes beidegzettségű jelenségét értékelve – a nyelvvel való foglalkozásnak erőteljes